GREENPEACE

Briefing van SHIFT OF THE MONEY

VERVUILERS AAN HET INFUUS

INLEIDING

België staat voor een opvallende paradox. In de naam van budgettaire soberheid verminderen de federale en regionale overheden de middelen voor onderwijs, gezondheidszorg en de ecologische transitie. Tegelijkertijd blijven ze massaal steun geven aan bedrijven met de hoogste broeikasgasuitstoot. Het gaat over **een geschat bedrag van 5,7 tot 7,4 miljard euro aan overheidssteun per jaar, zonder reële tegenprestaties** op het vlak van uitstootvermindering of het uitfaseren van fossiele brandstoffen.

Deze steun bevestigt onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, wat een aanzienlijke economische kost met zich meebrengt. België importeert al zijn olie en gas, waardoor het sterk blootgesteld is aan geopolitieke spanningen en de volatiliteit van internationale markten. In 2024 bedroeg de nettokost van fossiele import voor de Europese Unie 14,1 miljard euro, of 3,2% van het bbp. De oorlog van 2026 in het Midden-Oosten zorgde alleen al voor een geschatte extra energiekost van 500 miljoen euro per dag op Europese schaal.

Bovenop deze kosten komen de kosten van de klimaatcrisis, die hoofdzakelijk wordt veroorzaakt door de verbranding van fossiele brandstoffen. Extreme weersomstandigheden kosten vandaag bijna 2% van het Belgische bbp. Zonder ambitieus beleid op het vlak van mitigatie en adaptatie kunnen de economische verliezen tegen 2050 oplopen tot 5% van het bbp. Deze cijfers zouden van klimaatactie een absolute prioriteit moeten maken voor een regering die schuldafbouw centraal stelt in haar politieke agenda.

CONTENTS

INLEIDING 2

KERNBOODSCHAPPEN VAN HET RAPPORT 4

BELANGRIJKSTE RESULTATEN 7

MILJARDEN EURO'S AAN GRATIS UITGEDEELDE EMISSIERECHTEN 6

DE COMPENSATIES VOOR INDIRECTE KOSTEN: EEN GENEREUZE STEUN 8

EEN FISCALITEIT VOOR GAS DIE DE INDUSTRIE STERK BEVOORDEELT 9

CONCLUSIE EN AANBELEVINGEN 10

© Nick Sorockin

KERNBOODSCHAPPEN VAN HET RAPPORT

Dit rapport ligt in het verlengde van twee eerdere studies getiteld “From a defensive industrial climate policy to an offensive policy” (2020) en “De vervuiler wordt betaald” (2024). Het onderzoekt de belangrijkste overheidssteun in verband met energie en klimaat waarvan de Belgische industrie profiteert. We besteden bijzondere aandacht aan sectoren met de meeste uitstoot, met name de chemie en de olieraffinage, die hun uitstoot van broeikasgassen sinds 1990 hebben zien toenemen. Dit gaat in tegen de trend van andere industriële sectoren en gebeurt op een moment dat de gehele economie wordt opgeroepen om haar uitstoot snel te verminderen.

In totaal bereikte de gecumuleerde waarde van gratis emissierechten uit het Europese systeem voor de handel in emissierechten (EU ETS), de compensaties voor indirecte kosten en de verschillende vrijstellingen op energietaksen en -bijdragen tussen 5,7 en 7,4 miljard euro per jaar in de periode 2022-2024.

© Greenpeace

Steunmechanisme (miljoen euro)	2022	2023	2024
Gratis toewijzing van emissierechten	2,364.39	2,428.78	1,789.40
Compensatie van indirecte kosten	157.00	186.10	249.90
Regressief accijnsregime voor fossiel gas (ten opzichte van loodvrije benzine)	2,052.50	1,950.36*	1,848.2
Verlaagd accijnsregime voor fossiel gas (ten opzichte van loodvrije benzine)	1,295.20	1,052.10	903.00
Accijnsvrijstellingen voor fossiel gas (ten opzichte van loodvrije benzine)	1,500.00	1,230.40	960,80**
TOTAL	**7,369.09**	**6,847.74**	**5,751.30**

Figuur 1: Totaal van de industriële subsidies gerelateerd aan koolstofemissies en energie.
** De waarde van de regressieve accijns op fossiel gas voor 2023 is niet beschikbaar in het vijfde inventarisrapport en wordt daarom geraamd als het gemiddelde van de waarden voor 2022 en 2024.*
*** De waarden voor 2024 voor warmtekrachtkoppeling en industriële vrijstellingen waren niet beschikbaar en zijn daarom geschat op basis van een lineaire trend.**

Dit rapport brengt twee vaststellingen aan het licht. Enerzijds zouden aanzienlijke bedragen geheroriënteerd kunnen worden naar investeringen die de economische veerkracht en de ecologische transitie versterken. Anderzijds blijven de meest vervuilende industrieën en de industrieën die het meest afhankelijk zijn van geïmporteerde fossiele brandstoffen, genieten van aanzienlijke overheidssteun, terwijl huishoudens een steeds groter deel van de kosten van de energietransitie dragen.

MILJARDEN EURO'S AAN GRATIS UITGEDEELDE EMISSIERECHTEN

Binnen het Europees systeem voor de handel in emissierechten (EU ETS) blijven bedrijven die beschouwd worden als blootgesteld aan het risico op 'koolstoflekken' (hoewel dit risico in werkelijkheid beperkt is, zie hieronder) **een groot deel, of zelfs het geheel, van hun emissierechten gratis ontvangen**. Verschillende installaties genieten zelfs van overtollige toewijzing, waardoor ze meer rechten ontvangen dan nodig is om hun uitstoot te dekken. Deze gratis toewijzingen komen in de eerste plaats ten goede aan de sectoren staal, cement, chemie, raffinage, glas en kalk.

Tussen 2021 en 2025 werd zo voor **een waarde van 10 miljard euro** aan gratis toegewezen emissierechten toegekend aan de industrie in België. Van dit totaal ging 7,85 miljard euro naar slechts vijftien bedrijven, verspreid over drieëndertig industriële sites.

Een derde van de installaties ontving meer rechten dan hun effectieve uitstoot en verschillende bedrijven profiteerden van bijzonder grote overschotten. De belangrijkste begunstigde is ArcelorMittal Gent, dat alleen al meer dan 2,6 miljard euro aan gratis rechten ontving. Hoewel de site 20,8 miljoen ton CO_2 uitstootte, ontving het 37,3 miljoen emissierechten, wat neerkomt op 179% van de werkelijke uitstoot. Bedrijven zoals BASF DOW HPPO, INEOS Styrolution, EuroChem en INEOS Phenol ontvingen gratis meer dan 125% van de rechten die nodig waren om hun uitstoot te dekken. Deze overallocatie stelt hen in staat om overtollige rechten op de markt door te verkopen en zo winst te genereren, zonder dat ze hun uitstoot hoeven te verminderen.

De chemische sector behoort tot de belangrijkste begunstigden van dit mechanisme. Aan de verschillende sites van INEOS, TotalEnergies, EuroChem, BASF, ExxonMobil, Yara, Evonik en Air Liquide werd gezamenlijk meer dan 2,2 miljard euro aan gratis rechten toegekend. **De cement- en kalksectoren genieten eveneens aanzienlijke steun**: Heidelberg Materials, CCB, Holcim, Carmeuse en Lhoist ontvingen meer dan 1,5 miljard euro aan gratis rechten, verdeeld over verschillende industriële locaties.

De **olieraffinagesector** illustreert zeer goed de inconsistenties van dit systeem. De raffinaderijen van TotalEnergies in Antwerpen en van ExxonMobil ontvingen samen meer dan 1,36 miljard euro aan gratis rechten. Nochtans is de raffinage een van de weinige Belgische industriële sectoren waarvan de uitstoot sinds 1990 is gestegen, met een toename van 8,5% tussen 1990 en 2024. Deze situatie roept des te meer vragen op omdat de consumptie van olieproducten de komende jaren sterk zal moeten dalen om de klimaatdoelstellingen te behalen. Bovendien komt deze steun ten goede aan een sector die uitzonderlijke winsten heeft geboekt, met name tijdens de energiecrisis.

DE COMPENSATIES VOOR INDIRECTE KOSTEN: EEN GENEREUZE STEUN

Het ETS-systeem beïnvloedt ook de elektriciteitsprijs. Elektriciteitsproducenten moeten rechten verwerven om de uitstoot van hun centrales te dekken en rekenen deze kost doorgaans door in de groothandelsprijzen van elektriciteit. Hoe meer de productie steunt op fossiele bronnen die CO_2 uitstoten, hoe hoger de kost van de rechten, wat de elektriciteitsprijzen doet stijgen.

Om dit indirecte effect van de koolstofmarkt te compenseren, hebben verschillende lidstaten mechanismen opgezet om een deel van deze kosten terug te betalen aan industrieën die beschouwd worden als blootgesteld aan internationale concurrentie en het risico op 'koolstoflekken'.

De maximale toepassing van dit mechanisme in België (vooral in Vlaanderen) roept echter verschillende vragen op. De compensaties worden berekend op basis van een referentie-emissiefactor van 0,51 ton CO_2 per MWh, terwijl de werkelijke koolstofintensiteit van het Belgische elektriciteitsnet in 2024 slechts ongeveer 0,145 tCO_2/MWh bedroeg. De factor die gebruikt wordt om de compensaties te bepalen is dus bijna 3,5 keer hoger dan de werkelijkheid. Dit leidt tot **een compensatie die ver afstaat van de uitstoot** die daadwerkelijk verbonden is aan het elektriciteitsverbruik.

België behoort daarmee tot de meest genereuze lidstaten op het gebied van de compensatie van indirecte kosten. In 2024 **werd bijna 250 miljoen euro** uitgekeerd aan 56 industriële installaties voor de kosten die in 2023 werden gedragen. Dat jaar ging bijna 34% van de Belgische inkomsten uit de ETS-veilingen naar deze regeling.

In de praktijk wordt **een aanzienlijk deel van de koolstofinkomsten herbestemd voor de meest uitstotende industriële sectoren** in plaats van voor nieuw klimaatbeleid. ArcelorMittal ontving bijvoorbeeld alleen al 44 miljoen euro aan compensaties in 2024, terwijl de chemie- en raffinagesectoren respectievelijk 65,3 miljoen en 35,3 miljoen euro ontvingen.

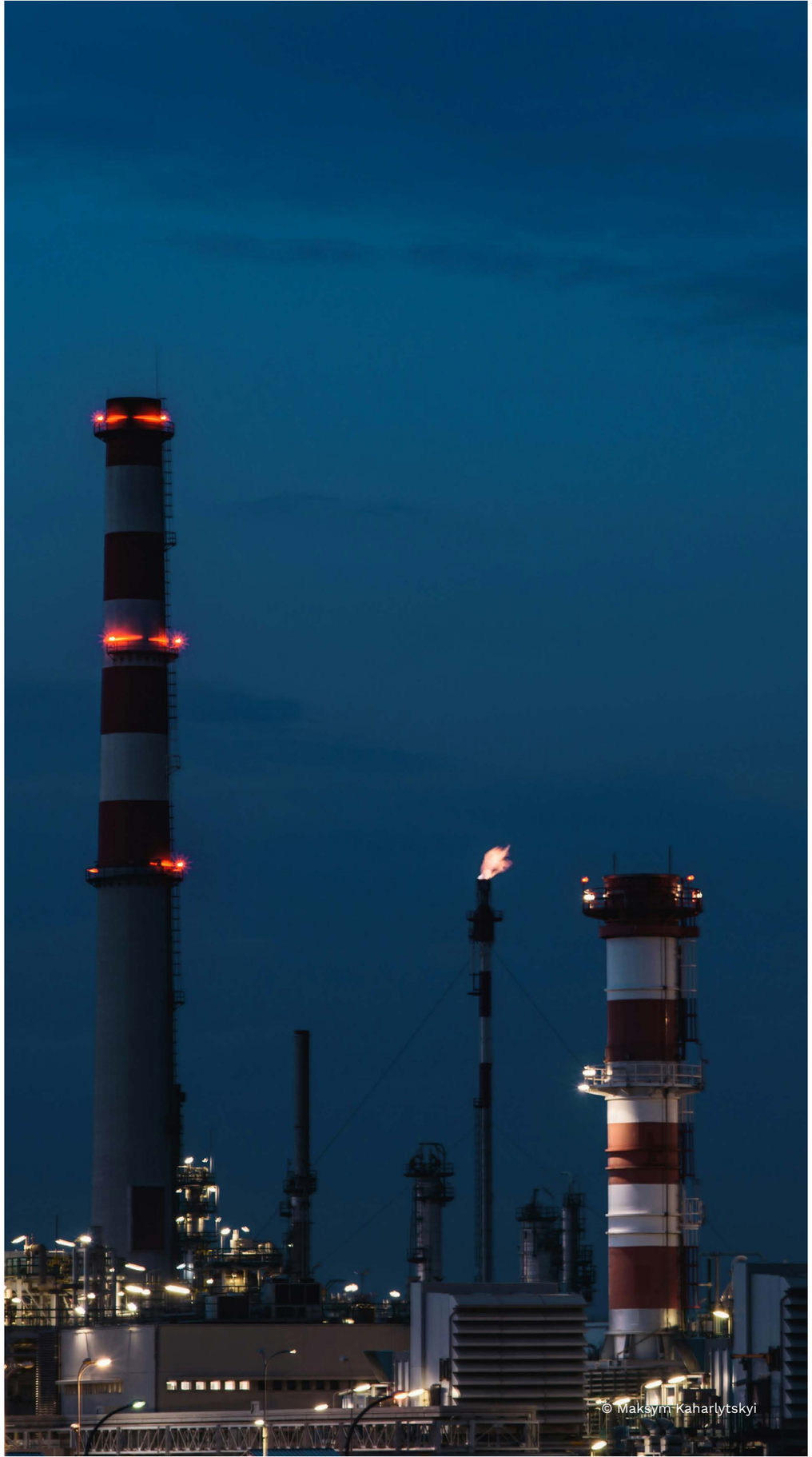

EEN FISCALITEIT VOOR GAS DIE DE INDUSTRIE STERK BEVOORDEELT

De steun aan de industrie beperkt zich niet tot het ETS-systeem. De accijnzen en bijdragen die op federaal en regionaal niveau worden geheven op fossiel gas dat door grote industrieën wordt verbruikt, vallen binnen een bijzonder voordelig regime.

In de eerste plaats dalen deze heffingen sterk naarmate het verbruik toeneemt. **De grootste verbruikers profiteren zo van de laagste tarieven**, in tegenstelling tot kleine economische spelers en huishoudens. Daarnaast is fossiel gas onderworpen aan aanzienlijk lagere accijnzen dan loodvrije benzine. Dit zorgt enerzijds voor een groot inkomstenverlies voor de staat en vormt anderzijds **een indirecte subsidie voor fossiele brandstoffen** ('regressief accijnsregime' in de tabel hierboven). Bovendien genieten industrieën die onder sectorakkoorden vallen, zoals de *Conventions carbone* (Wallonië) of de Energiebeleidsovereenkomsten (Vlaanderen), van extra kortingen ('*verlaagd accijnsregime*'). Tot slot gelden er ook vrijstellingen voor gas dat wordt gebruikt in warmtekrachtkoppelingsinstallaties en in bepaalde industriële processen, met name in de sectoren metallurgie, glas, cement en kalk ('*accijnsvrijstelling*').

Uiteindelijk **betalen huishoudens tot vijftien keer meer accijnzen per megawattuur gas om hun woning te verwarmen dan de grootste industriële verbruikers**. De gederfde inkomsten voor de overheidsfinanciën zijn aanzienlijk: het verlaagde belastingniveau voor fossiel gas in vergelijking met loodvrije benzine, toegepast op de hele industriële sector, vertegenwoordigt ongeveer 1.85 miljard euro aan misgelopen inkomsten in 2024. De extra kortingen voor bedrijven die onder sectorakkoorden vallen, bedragen ongeveer 903 miljard euro. Tot slot leiden de verschillende vrijstellingen, met name voor warmte-krachtkoppeling (wkk) of specifieke sectoren, tot nog eens zo'n 1 miljard euro aan gederfde inkomsten. In totaal gaat het dus om een **transfer van ongeveer 3,75 miljard euro naar de industrie**.

CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Het belangrijkste argument om deze steun te rechtvaardigen, is het zogezegde risico dat industriële activiteiten verhuizen naar landen met minder strenge klimaatnormen. **Studies tonen echter aan dat dit fenomeen van 'koolstoflekkage'** (***carbon leakage***) **beperkt is** en kan worden geneutraliseerd door correctiemechanismen zoals het CBAM. Tegelijkertijd blijkt uit de financiële resultaten van veel van deze bedrijven een **hoge winstgevendheid, en een aanzienlijke onvermogen om zelf te investeren in hun eigen transitie**.

© Eric de Mildt / Greenpeace

In totaal trekt België **jaarlijks tussen de 5,7 en 7,4 miljard euro uit voor de ondersteuning van industrieën met een hoge uitstoot**. De publieke middelen die momenteel worden ingezet om fossiele brandstoffen en de meest vervuilende activiteiten te ondersteunen, zouden geleidelijk moeten worden geheroriënteerd naar broodnodige investeringen in een rechtvaardige en duurzame transitie.

Een **grondige herziening van het steunbeleid is dan ook noodzakelijk**, gebaseerd op een duidelijke, ambitieuze langetermijnvisie. Het doel moet zijn om maatregelen te nemen die onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verminderen, een veerkrachtige economische ontwikkeling ondersteunen en burgers beschermen.

Investeringen en overheidsbeleid zouden daarom moeten worden geheroriënteerd naar:

- betaalbare elektriciteit voor iedereen;
- versterking van de energie-infrastructuur;
- beveiliging van de toeleveringsketens en ontwikkeling van de circulaire economie;
- opleidingen voor de jobs van de toekomst;
- energetische renovatie van gebouwen;
- transitie naar duurzamere transportwijzen;
- structurele oplossingen met een grote impact, met volledige transparantie.

Onze regeringen staan voor een **duidelijke keuze**: een industrieel model uit het verleden blijven ondersteunen, of deze miljarden euro's investeren in een economie die compatibel is met de klimaatdoelstellingen, die lokale en duurzame banen creëert en die sociaal rechtvaardiger is.

Colofon
BRIEF, RAPPORT “SHIFT THE MONEY”
Publicatiedatum : 14/07/2026
Auteurs : Elodie Belleflamme & Mathieu Soete
Layout : Ann-Do Rakotonirina-Hess
Foto op de omslag : © Alf van Beem - Ineos Phenol Belgium at night
© Greenpeace België 2026

© Nicolas Hippert